

TURINYS

Straipsniai ir pranešimai

- A. Ragauskas. Iš XVII a. Vilniaus miestiečių valdančiojo elito istorijos: Motiejus Vorbekas-Lettowas (1593—1663) ir jo „Atminties lobynas“ (su reziume vokiečių kalba) 5
- A. Tyla. Kauno strateginė reikšmė ir išvadavimas XVII a. vidurio karų metu (su reziume anglų kalba) 43
- R. Praspaliauskienė. Elgetos ir visuomenė XVIII a. pabaigoje—XIX a. pirmoje pusėje (su reziume anglų kalba) 54
- A. Prašmantaitė. Dėl Žemaičių vyskupijos centro perkėlimo į Gardiną XIX amžiaus pradžioje (su reziume vokiečių kalba) 80
- T. Bairašauskaitė. Bajorų seimeliai XIX amžiaus Lietuvoje (su reziume anglų kalba) 91
- R. Šmigelskytė. Tado Kosciuškos vertinimas Targovicos konfederacijos laikotarpio periodinėje spaudoje (su reziume anglų kalba) 111
- Z. Butkus. Pirmasis sovietų pasiuntinys Lietuvoje A. Akselrodas: diplomatinės veiklos pusmetis (1920 m. rugsėjis—1921 m. kovas) (su reziume vokiečių kalba) . 120
- A. Gaigalaitė. Ernesto Galvanausko politinė veikla dėl Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos (su reziume anglų kalba) 137
- V. Mažeika. Alandų salyno klausimas; jo sprendimo principų taikymo Vilniaus klausimui galimybės (su reziume anglų kalba) 160
- G. Rudis. Jungtinis antimetoninės opozicijos sąjūdis 1938—1939 metais (su reziume anglų kalba) 182
- L. Truska. Glavlito veikla Lietuvoje 1940—1947 metais (su reziume anglų kalba) . 216
- H. Šadžius. Pirmosios čekistinės slaptosios operacijos prieš lietuvių partizanus 1945—1946 metais (su reziume anglų kalba) 242

- N. Kairiūkštytė. 1956—1959 metų repatriacija iš Lietuvos Sovietų Socialistinės Respublikos į Lenkijos Liaudies Respubliką (su reziume anglų kalba) 274

Publikacijos

- I. Šenavičienė. Nemalonumai Telšių seminarijoje dėl rusų kalbos Rusijos valstybinio istorijos archyvo dokumentuose. 292
- L. Mockūnas. Diplomato Vlodo Žilinsko atsiminimai apie paskutiniąsias Lietuvos pasiuntinybės Švedijoje dienas 1940 metais ir veiklą po jos uždarymo . 329
- S. Buchaveckas. Štuthofio muziejaus archyvas apie nacių kalintus Lietuvos žydus 344
- V. Kašauskienė. 1944—1946 metų dokumentai apie Lietuvos mokytojų ir moksleivių antisovietinę elgseną 352

Recenzijos, apžvalgos, anotacijos

- V. Kazakevičius. *Adolfas Tautavičius*. Vidurinis geležies amžius Lietuvoje (V— IX a.) 362
- G. Zabiela. *Vytautas Kazakevičius*. IX—XIII a. baltų kalavijai 368
- S. Buchaveckas. Iš Suvalkų krašto praeities ir dabarties (Straipsnių rinkinys) . 373
- R. Laukaitytė. *E. Vidmantas*. Religinis tautinis sąjūdis Lietuvoje XIX a. antroje pusėje—XX a. pradžioje 376
- V. Kašauskienė. *Liudas Truska*. Antanas Smetona ir jo laikai. 380
- R. Čepas. *Kazys Škirpa*. Lietuvos nepriklausomybės sutemos (1938—1940): Atsiminimai ir dokumentai 384
- A. Prašmantaitė. *Daniel Olszewski*. Dzieje chrześcijaństwa w zarysie 387
- T. Bairauskaitė. *Jolanta Sikorska-Kulesza*. Deklasacija drobnej szlachty na Litwie i Białorusi w XIX wieku 393
- M. Tamošiūnas. *Piotr Łossowski*. Konflikt polsko-litewski, 1918—1920 397
- A. Anušauskas. *Jarosław Wołkonowski*. Okręg Wileński Związku Walki Zbrojnej Armii Krajowej w latach 1939—1945 402
- A. Anušauskas. *Heinrihs Strods*. Latvijas nacionālo partizanu karš. 1944—1956 .. 408
- Č. Bauža. Potsdamas ir Karaliaučiaus kraštas /Straipsnių rinkinys/ 413
- Č. Bauža. *Anatol Lieven*. Pabaltijo revoliucija: Estija, Latvija, Lietuva — kelias į nepriklausomybę 416

Archyvų saugyklose

- J. Kiaupienė. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos šaltiniai Vienos archyvuose 423

D. Tarailienė. Juozo Mickevičiaus rankraštinių palikimas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje	450
---	-----

Mums rašo

L. Kvizikevičius. Broliai Vilkovičiai ir Vilniaus pinigų kalykla	454
--	-----

Bibliografija

R. Strazdūnaitė. Lietuvos istorijos instituto leidinių 1996 metų bibliografija ...	457
--	-----

Mokslinio gyvenimo kronika

S. Urbanavičienė. Svarbiausi 1996 m. Lietuvos istorijos instituto mokslinės ir mokslinės organizacinės veiklos rezultatai	464
--	-----

Konferencijos, pasitarimai, simpoziumai

A. Sitaraskienė. Konferencija „Iš Suvalkų krašto praeities ir dabarties“	466
G. Zabiela. Archeologės Marijos Gimbutienės 75 metų gimimo sukakties minėjimo renginiai	469
D. Svidinskaitė. Konferencija „Etninė kultūra atkurtoje Lietuvos Respublikoje“	470
D. Vilimas. Paminėtas Adolfas Šapoka	471
G. Zabiela. Tarptautinė konferencija Baltarusijoje	472
D. Brazaitis. Tarptautinė archeologų konferencija	472
Č. Laurinavičius. Konferencija Juozo Urbšio 100-mečiui	477
A. Simniškytė. Konferencija „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1994 ir 1995 metais“	477
R. Janonienė. Konferencija „Lietuvos dvarų kultūra“	478
V. Milius. Paminėtos Igno Končiaus 110-osios gimimo metinės	479
A. Matulevičius. Pirmosios lietuviškos knygos jubiliejaus minėjimas Vokietijoje	480
S. Buchaveckas. Tarptautinė konferencija „Tautos tremtis“	482
J. Samulionytė. Lietuvos liaudies buities muziejaus jubiliejus	483
V. Milius. Dvi konferencijos Žemaitijoje	484
L. Kvizikevičius. VI tarptautinis slavų archeologijos kongresas Naugarde	485

V. Daugudis. Konferencija Salantuose	487
A. Urbanavičius. Tarptautinis simpoziumas „Lietuvos Metrika-3“	489
L. Klimka. Mokslo istorikų konferencija „Technikos mokslų raida Lietuvoje“ ..	491
L. Martinavičienė. Mokslinė konferencija Žemaitijos širdyje	492
D. Gargasaitė. Lietuvių kultūros instituto suvažiavimas Hiutenfelde	494
V. Šiukščienė. Konferencija Šiaulių jubiliejui	495
E. Usačiovaitė. Konferencija apie daiktų simbolizmą	496
A. Urbanavičius. Konferencija „Tadas Kosciuška ir Lietuva“	497
G. Potašenko. Konferencija „Sentikiai Šiaurės rytų Lietuvoje: tyrinėjimai ir perspektyvos“	498

Ekspedicijos

A. Asadauskas. Archeologinių paminklų tyrinėjimai Lietuvoje 1996 metais	500
I R. Merkienė. Lietuvos istorijos instituto 1996 metų etnografinės ekspedicijos ..	513

Mūsų jubilatai

R. Rimantienė. Regina Volkaitė-Kulikauskienė	524
I. Valikonytė. Mečislovas Jučas	526
B. Kulnytė. Vacys Milius	529
A. Dubonis. Algirdas Antanas Baliulis	532

In memoriam

V. Merkys. Jerzy Ochmański	534
N. Kitkauskas. Stasys Abrauskas	536
Referatas (anglų ir vokiečių kalbomis)	539

CONTENTS

Articles and Reports

- A. Ragauskas. From the 17th Century History of Vilnius Townspeople Elite: Matheus Vorbek-Lettow and His „Depository of Memory“ (Summary in German) 5
- A. Tyla. The Strategical Importance of Kaunas and its Liberation During the Wars of the Middle of 17th Century (Summary in English) 43
- R. Praspaliauskienė. Beggars and Society in the End of 18th—first Half of 19th Century (Summary in English) 54
- A. Prašmantaitė. On the Transference of Žemaitija Episcopate to Grodno at the Beginning of 19th Century (Summary in German) 80
- T. Bairašauskaitė. Noblemen Assemblies in the 19th Century Lithuania (Summary in English) 91
- R. Šmigelskytė. The Appreciation of Tadeusz Kościuszko in the Periodical Press of the Targowica Confederation Period (Summary in English) 111
- Z. Butkus. First Soviet Ambassador in Lithuania A. Axelrod: Six Month of Diplomatic Activity (September of 1920—March of 1921) (Summary in German) 120
- A. Gaigalaitė. Ernestas Galvanauskas' Political Activity for Annexing Klaipėda Land to Lithuania (Summary in English) 137
- V. Mažeika. The Problem of the Aland Islands; Possibility to Apply Principles of its Solution to the Problem of Vilnius (Summary in English) 160
- G. Rudis. Movement of Joint Opposition Against President A. Smetona in 1938—1939 (Summary in English) 182
- L. Truska. Activity of Glavlit in Lithuania in 1940—1947 (Summary in English) . 216

H. Šadžius. First Checkistic Secret Operations Against Lithuanian Partisans in 1945—1946 (Summary in English)	242
N. Kairiūkštė. Repatriation of the Residents of Lithuanian SSR into the Polish People's Republic in 1956—1959 (Summary in English)	274

Publications

I. Šenavičienė. Troubles at the Telšiai Seminary Related with Russian as a Teaching Language as Reflected in the Documents of Russian State Historical Archive	292
L. Mockūnas. Reminiscences of Diplomat Vladas Žilinskas About the Last Days of Lithuanian Embassy in Sweden in 1940 and its Functioning after Closing ...	329
S. Buchaveckas. The Archive of Stutthof Museum on the Lithuanian Jews Imprisoned by Nazis	344
V. Kašauskienė. Documents of 1944—1946 on the Anti-Soviet Attitude of Lithuanian Teachers and Students	352

Reviews, Surveys and Annotations — 362

In the Depositories of Archives

J. Kiaupienė. Historical Records of Grand Duchy of Lithuania in the Vienna Archives	423
D. Tarailienė. J. Mickevičius' Heritage of Manuscripts.	450

Our Correspondence

L. Kvizikevičius. Brothers Wilkowitz and Vilnius Coint Factory	454
--	-----

Bibliography — 457

A Chronicle of Scientific Life — 464

Anniversaries — 524

In memoriam — 534

Abstracts (in English and German) — 539

INHALT

Artikel und Berichte

- A. Ragauskas. Aus der Geschichte der Vilniusser Bürgerelite des 17. Jhs.:
Mattheus Vorbek-Lettow und seine „Gedächtnisschätze“
(Zusammenfassung in Deutsch) 5
- A. Tyla. Die strategische Bedeutung und Befreiung der Stadt Kaunas während
der Kriege der Mitte des 17. Jahrhunderts (Zusammenfassung in Englisch) 43
- R. Praspaliauskienė. Die Bettler und die Gesellschaft am Ende der 18.
Jahrhunderts und in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts
(Zusammenfassung in Englisch) 54
- A. Prašmantaitė. Von der Verlegung des Bistums Žemaiten nach Grodno
am Anfang des 19. Jahrhunderts (Zusammenfassung in Deutsch) 80
- T. Bairašauskaitė. Die Sejms des Adels in Litauen im 19. Jahrhundert
(Zusammenfassung in Englisch) 91
- R. Šmigelskytė. Die Einschätzung von Tadeusz Kościuszko in der periodischen
Presse während der Targovicaer Konferenz (Zusammenfassung in Englisch) ... 111
- Z. Butkus. A. Axelrod — der erste sowjetische Gesandte in Litauen:
ein Halbjahr seiner diplomatischen Tätigkeit (September 1920–März 1921)
(Zusammenfassung in Deutsch) 120
- A. Gaigalaitė. Die politische Tätigkeit von Ernestas Galvanauskas bezüglich
auf den Anschluß des Gebiets Klaipėda (Memelgebiets) an Litauen
(Zusammenfassung in Englisch) 137
- V. Mažeika. Die Alandinselnfrage: Möglichkeiten der Anwendung ihrer
Lösungsprinzipien in der Vilniusfrage (Zusammenfassung in Englisch) 160
- G. Rudis. Die vereinigte Bewegung der gegen Präsident A. Smetona gerichteten
Opposition zwischen 1938 und 1939 (Zusammenfassung in Englisch) 182

L. Truska. Tätigkeit des Glawlits in Litauen in den Jahren 1940—1947 (Zusammenfassung in Englisch)	216
H. Šadžius. Die ersten geheime tschekistischen Operationen gegen die litauischen Partisanen in den Jahren 1945—1946 (Zusammenfassung in Deutsch)	242
N. Kairiūkštytė. Die Repatriierungen der Jahre 1956—1959 von der Litauischen SSR nach der VR Polen (Zusammenfassung in Englisch) .	274

Publikationen

I. Šenavičienė. Ungelegenheiten im Seminar von Telšiai wegen der russischen Sprache in Dokumenten des russischen staatlichen Geschichtsarchivs	292
L. Mockūnas. Erinnerungen des Diplomaten Vladas Žilinskas an die letzten Tage der litauischen Botschaft in Schweden im Jahre 1940 und an die Tätigkeit nach ihrem Abschluß	329
S. Buchaveckas. Das Museumsarchiv von Stutthof über die von den Nazis gefangengehaltenen litauischen Juden	344
V. Kašauskienė. Dokumente der Jahre 1944—1946 über das antisowjetische Verhalten der litauischen Lehrer und Schüler	352

Rezensionen. Übersichten. Annotationen — 362

Archivaufbewahrungen

J. Kiaupienė. Geschichtsquellen des Großfürstentums Litauen in Archiven von Wien	423
D. Tarailienė. Der handschriftliche Nachlaß von J. Mickevičius	450

Briefe

L. Kvizikevičius. Brüder Wilkowitz und die Vilniusser Münze	454
---	-----

Bibliographie — 457

Chronik des wissenschaftlichen Lebens — 464

Unsere Jubilare — 524

In memoriam — 534

Referat (in Englisch und Deutsch) — 539